GRIGORE VIERU AND THE CHRISTIC INTERTEXT

Igor URSENCO
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The present study brings forth a complementary light on the entire activity of the Bessarabian poet Grigore Vieru, considered as oscillating between litany and autohagiografism, often failed ideologically. Moreover it advances the pantropical hypothesis that the well-known Christian prayer "Our father" is served broadly as intertextual pretext for Vieru to his list of books, and particularily to a several of his thematic texts.

Keywords: intertextuality in Poetry, Grigore Vieru, Christology, Cultural Psychoanalysis, genotextualisation

În mod paradoxal pentru un poet catalogat, prin excelență, ca fiind promotorul păşunist basarabean al „maternității" patriarhale și al „copilăriei ingenue", vom putea observa la Grigore Vieru o fațetă ocultă, nepopularizată, mai exact cea a narcisismului oedipal[1] dar, în același timp, asexuat și sublimat cultural din punct de vedere psihanalitic[2]. Mecanismul dat începea, probabil, să producă efecte încă în tinerețea sa creatoare, de exemplu prin „Cântecul puişorului de melc" inclus în curricula școlară de peste Prut:

S-a stins soarele cel bun.
Eu mă culc, poveşti îmi spun.
Dar niciuna nu-i frumoasă...
Greu e singurel în casă!

Până își va fi marcat viitorul teren estetic (tematica și motivele) în texte întitulate sugestiv „Autobiografică" („Mama mea viaţa-ntreagă / A trăit fără bărbat") sau „Abecedar" („Când eram mic, / Mă jucam în cuvinte. / Jucam prost – am pierdut aproape / toate cuvintele. / Nu aveam de la cine / lua altele. / Tata era luat / și dus departe. / Mama tăcea."), nu trebuie uitat că poetul basarabean va dezvolta intuitiv toate beneficiile culturale ce decurg din mecanismul imagistic *in absentia*. O mostră concludentă în acest sens pentru creația sa rămâne a fi, indubitabil poemul „Buzele mamei":

Iar buzele tale sunt, mamă,
O rană tăcută mereu,
Mereu presurată cu ţărna

[1] https://ro.wikipedia.org/wiki/Psihanaliz%C4%83

[2] Cf. complementaritatea vizunii la Gheorghe Crăciun; „Scrisul de unul singur, în totală izolare, fără nicio speranță de dialog, singurătatea maladivă, eternă a scrisului mi se par insuportabile", Desenul și scrisul // Viața românească, nr. 3-4, martie-aprilie, 1996, p.99

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

Mormântului tatălui meu.
O, buzele ce sărutară
Al tatei mormânt
Mai mult ca pre dânsul,
Pre tata,-n
Puţinii lui ani pre pământ.
Acuma când nu te poţi, mamă,
De sarea din şale pleca,
Cine ridică mormântul
Spre gura uscată a ta?!

Evident, nici la o lectură sumară nu poate scăpa atenției uzanța obsedantă a formei arhaice („pre”) pentru prepoziția „pe”, care îi conferă textului citat o religiozitate transcendentă, am putea spune. Printr-un proces de genotextualizare continuă, memoria transculturală poate îndruma cititorul câteva decenii în urmă, către faimosul poem de largă respirație al lui Andrei Belyi (Prima întâlnire, 1921[3]):

Uneori zeii-afemeiați
Coborau de sus pentru mamele noastre[4].

Așa cum era de așteptat, pasajul următor dezvoltă, inevitabil, un tablou impresionant al impoderabilității metaterestre, ce poartă cu sine toată încărcătura obsesiei egocentriste în poemul simbolistului rus:

Eu sunt fiul eterului. Omul
Care deturnează traseul terestru
Cu porfiru-mi eteric
Lume după lume, veac după veac[5].

Se pare că procedeul *sympatheia* − parte integrantă a hermeneuticii culturii depozitate peste veacuri în experiența umană – va rezona perfect peste ani cu cele două versuri antologice vierene din „Făptura mamei”, chiar dacă vom asista la o mișcare inversă, de jos în sus:

[3] «Первое свидание», поэма Андрея Белого, написанная в Петрограде, https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B5_%D1%81%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5_(%D0%BF%D0%BE%D1%8D%D0%BC%D0%B0)

[4] Traducerea noastră originală
„Бывало, боги-женолюбцы
Сходили к нашим матерям...”,

[5] Traducerea noastră originală
„Я – сын эфира. Человек, –
Свиваю со стези надмирной
Своей порфирою эфирной
За миром мир, за веком век”

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

Uşoară, maică, uşoară,
C-ai putea să mergi călcând
Pe seminţele ce zboară
Între ceruri şi pământ!

În priviri c-un fel de teamă,
Fericită totuşi eşti –
Iarba ştie cum te cheamă,
Steaua ştie ce gândeşti.

De altfel, ideea nealterată a poemului va fi reluată într-un alt text (Chipul tău, mamă), convergând în clusterul tematic al maternității cosmice păgâne:

Nedespărţită de cer
Ca apa de uscat,
Locuieşti o casă
Cu două ferestre:
Una ce dă spre viaţă,
Alta cu faţa spre moarte.

Nu altfel stau lucrurile şi într-un text de factură creştină, „Crucea”:

Roiesc zilele
În jurul Crucii
De pe mormântul tău,
Mamă,
La fel ca albinele
În jurul unui pom înflorit.

De altfel, prin mixarea nedozată a Erosului cu Thanatosul, stilul recognoscibil al autorului era deja transferat la întâmplarea funestă a vieții sale într-un refren antologic din poemul „Cu viaţa, cu dorul”:

M-am amestecat cu cântul
Ca mormântul cu pământul.

Totuși marjele narcisismului pot atinge cote paroxice, dincolo de iluminarea imagistică plenară pentru panteismul organic urmat fidel de către poetul basarabean şaizecist. Materialul pentru poemul de mai jos (***cum nu sunt) nu putea veni decât dintr-o experiență umană intensă, în cazul său una dramatică, şi anume cea legată de moartea mamei:

Nimeni nu
poate golul să-l umple,
Golul ce-l laşi –
Nici cântecul meu,
Nici popularul meu nume,
Nici ţara chiar.

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

Prin filtrul acestui text ar fi interesant de observat cum motivele reverberate ale maternității și geografiei intră în germinare intertextuală de anvergură în poeme semnate de autorul de la Chișinău („Mamă, tu ești ...”[6]) și literata de la București Ovidia Babu („Țară”, din volumul de debut „Poeme”, Editura Cartea Românească, 1971)[7]. Sincronicitatea dialogală a altor autori congeneri români care nu s-au cunoscut vreodată pare cu atât mai imposibil azi, odată cu dispariția sârmei ghimpate de pe râul Prut.

Revenind la Vieru şi obsesia sa ontologică pentru maternitate, amintim că există o sumedenie de poeme intermediare – cum ar fi „Spre chipul tău” („Mă-ntorc spre ce mi-e sfânt şi-aproape: / Spre chipul tău de aur, mamă, / Şi-mi curge sufletul ca grâul”) sau „Mânile mamei” („Când m-am născut, pe frunte eu /Aveam coroană-mpărătească”) − care vor conduce inevitabil în direcția epistolei cuvioase „Către Fecioara Maria”:

Aşa cum stai şi ne priveşti din rame –
Bună şi frumoasă şi smerită,
Tu semeni mult cu ale noastre mame
Şi puterea Ta-i nemărginită.

Referințele biblice nu se rezumă, totuşi, la estetizarea practicior de cult ortodoxe, iar un poem ca „Floarea-Soarelui” nu face decât să reconfirme, dacă mai era cazul, animismul funciar al eroului liric:

Cu aură pe cap, de flăcări,
Cu aspru strai, sărăcăcios,
Rugîndu-te adînc, spre Soare
Eşti cel din urmă credincios.

O investigație cât de epidermică poate demonstra un fapt indubitabil: câmpul lexical al poeziei amintite conține şi alți markeri hagiologici (tutunul-păgân, sfânto, roua sufletului). Dincolo de motivele stănesciene vădite, de exemplu, „Între Orfeu şi Hristos” este un text ce consolidează statutul cristic adoptat de autor oarecum într-o variantă păgână „soft”:

---

[6] Mamă,
Tu ești patria mea!
Creștetul tău –
Vârful muntelui
Acoperit cu nea.
Ochii tăi –
mări albastre...

[7] Chiar când mi-am șters în năframă fața însângerată,
a rămas acolo – ciudată urmă − chipul tău, țară.
Nu știu cum răspundeau trăsăturile mele, pe pânza aceasta cu ale tale,
cum munții tăi a uimirile mele-aduceau,
lacrima se rupea într-o mie de râuri ...
și-n dreptul gurii întoarse, arse de sete,
rămânea-ntotdeauna o mare sărată, sărată.

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

Lacrima: piatră funerară
pe mormântul ochiului meu.
Va veni alt cer.
În altă lume se va deschide
Ochiul meu, dând piatra la o parte.

Din punctul nostru de vedere cel puțin două ar fi explicațiile pentru care Imaginea intangibilă a Mamei și Chipul ideal al Tatălui sunt perpetuate neostenit în creația lui Grigore Vieru, pe parcursul deceniilor. Or, situația dramatică băiatului de la țară crescut fără de tată a fost agravată, complementar, și de lipsa „paternității" culturale: în condițiile aridității literare într-o Basarabie guvernată de haiduci estetici în epoca ei sovietică[8], tânărul poet Vieru era pur și simplu constrâns să se lanseze pe cont propriu în identificarea de „blocuri etice masive și gânditoare"[9] pentru o paradigmă lirică valabilă.

Cazul său literar ilustrează cum nu se poate mai plauzibil ideea dezvoltării concentrice − și nu evolutive − a culturii de pe mapamond, a celei naționale sau regionale în particular. Lipsa continutății artistice într-o Basarabie înstrăinată de matca spirituală (egregor) l-a obligat să caute pe la vecini sau pe-aiurea modele de înaintași. Nu e de mirare așadar că − în ciuda ofertelor disponibile de emulație în sensul oedipian atribuit de Harold Bloom[10] − și aici vocea (inclusiv estetică) a sângelui și-a spus negreșit cuvântul[11]. Îmbrățișând ideea lui Nichita Stănescu de explorator al „nodurilor și semnelor", congenerele său literar de peste Prut a devenit portavocea unui romantism păgân întârziat altoit direct pe vârfurile liricii românești religioase interbelice. următoarea remarcă a culturologului rus Alexey Veselovski: „Poetul se va naște, dar materialul și predispoziția poeziei lui este deja pregătită de grup. În acest sens, se poate spune că *petrarchismul* e mai vechi decât *Petrarca*"[12] .

Doar că din cele trei „canoane" la îndemână − romantic-național (1840-1884), clasic-victorian (1867-1917), modernist (epoca interbelică) și neomodenismul anilor 60-70[13] − basarabeanul face un potpuriu din „personalități exprimând – metalingvistic – impersonalitatea"[14] religioasă. Spre deosebire de reflexivii Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Radu Gyr sau Nichifor Crainic, la Vieru „Complexul lui Hristos" tinde, vom vedea, către „un fel de

[8] http://www.moldovenii.md/md/section/178

[9] Nichita Stănescu, Fizologia poeziei, București, 1984

[10] Harold Bloom, Anxietatea influentei. O teorie a poeziei, Editura Paralela 45, Pitești, 2008

[11] Artistul, orice ar încerca, nu scapă de poruncile scrise cu sânge în anatomia lirică a ființei". Cf. Lucian Blaga, Trilogia culturii / Opere, Editura Minerva, București, 1985, p. 274

[12] Веселовский А.Н. Историческая поэтика, Москва, 1989, p. 215

[13] Nicolae Manolescu, Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, Editura Aula, Brașov, 2001

[14] Nichita Stănescu, Fizologia poeziei, București, 1984, p. 582

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

limbaj al ființei reactivat într-o nouă rostire individuala”[15], în mod necesar narcisiacă. O strofă din poezia „Sunt” ar trebui să fie suficientă pentru ilustrare:

Sunt cartea cea cu pagini sfinte.
Pe faţă preoţi o sărută.
Pe spate scârnave cuvinte
Înşiră golănimea brută.

Ca de altfel şi alt text din creația târzie a lui Vieru, „Din suferinţă-nvăţ”, ce renunță la spontanietatea poetică juvenilă în favoarea patosului declarativist:

Din slăvile cereşti
Le cârmuieşte Dumnezeu
Pe toate:
Bucuria, lacrima.
Învăţ din suferinţa
Sufletului meu.

Ulterior, starea de kenoză[16] fiziologică va fi transferată estetic de către Grigore Vieru asupra sinelui liric într-un poem intitulat − strategic, pentru posteritate − „Doină”:

Eu mor pe cruce pentru ea,
Iar lumea hohoteşte rea.
Nici nu ştiu, iată, în chinul meu,
De-am mai trăit!
Vesteşte-L, mamă, pe Dumnezeu
Că am murit!
Din pâine iau, să pot zbura,
Cât de pe flori albina ia (…).
Vesteşte-L, mamă, pe Dumnezeu
Că am murit!
Ajuns-am a umbla mereu
În braţe cu mormântul meu.

Este util de observat cum referințele plauzibile din biografia personală a poetului conduc *in absensia* la o Trinitate religioasă compensatorie. Tabelul pe două coloane propune şi încearcă să ilustreze presupoziția fără comentarii de prisos:

Poemul „Autobiografică”	**Componența Trinității în dogma creștină**

[15] Ioana Em. Petrescu, Eminescu şi mutațiile poezieie românești, Cluj-Napoca, 1989, p. 232

[16] „Golirea” lui Iisus Hristos de Slava avută înainte de întrupare şi asumarea firii omenești ferită însă de păcat; revers: *îndumnezeirea firii* omenești din Isus Hristos

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

Mama mea viaţa-ntreagă, Stând la masă, ea şi eu, Se aşază între mine Şi Preabunul Dumnezeu.	▪ Sfânta Fecioară Maria (*Mama-Născătoare*) ▪ Iisus Hristos (*Pruncul*) ▪ Dumnezeu (*Tatăl-Atoate-Creatorul*)
Şi eu ţin atât la mama, Că nicicând nu îndrăznesc Dumnezeul din privire Să mă vâr să-l mâzgâlesc.	Complexul hagiografic *versus* taboo-ul religios

De altfel, la întrebarea unuia dintre intervievatori („cum este acum lacrima Poetului în Basarabia?”) Vieru răspunde nu doar aluziv („curge ca acum două mii de ani. Curge în speranţa binelui românesc”[17]), dar ca un participant ferm la încarnarea, *hic et nunc*, a Trinităţii celeste şi tipografice: „Port suferinţa de neam / ca pe un nimb” („Sunt naţionalist!”). Mai mult, într-unul dintre „Poemele” cu dedicaţie (Adrian Păunescu, de exemplu), şaizecistul de peste Prut îşi trasează ideologia poetică deja ca pe un mesianism ideologic:

De ce, o, Doamne, dăruit-ai
ochilor mei întristaţi
o Ţară atât de frumoasă
şi-ndureratului meu auz
un cântec atât de ales?
Dă-mi Cerul Tău,
întregul cer în care
să-mi găsesc părinţii
şi pe Tine, Doamne,
iar împreună şi nedespărţiţi
să fim de ajutor
şi rodnic sprijin
acestui neam prea chinuit
şi vremea s-o refacem!

Peste decenii bune după destrămarea Uniunii Sovietice, din copilul-orfan Vieru va emerge Poetul-orfan de ţară, unele texte necritice ale căruia vor deversa un soi de mesianism populist *ad-hoc*, aşa cum e cazul controversatului „Glonte Internaţionalist”:

Şi-atâta suferinţă mă apasă
Şi nu de glonte, ci de jale mor.
Noi nu ucidem! Noi prin suferinţă
Eroi, martiri, profeţi şi sfinţi suntem.
Din ea: din suferinţă-şi ia fiinţă

[17] http://www.grigorevieru.md/creatia/interviuri-dialoguri-mese-rotunde/324-interviu-cu-grigore-vieru-de-valentin-marica-1995

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

Vecia-n care credem şi cântăm.

Raportată la un poem de tinerețe intitulat „Imn Globului Pământesc” – un manifest ce anunța depășirea condiției de „poet-plugar” asemenea preromanticului scoțian Robert Burns[18] sau poetului avangardist rus Velimir Hlebnikov[19] – „limba stelară” va urma la Grigore Vieru o traiectorie nebănuită, încununată cu „un posibil epitaf pentru mine”: „Aici odihnesc eu, robul lui Dumnezeu, care nu am tras foloase nici de pe urma vieţii, nici de pe urma morţii”[20].

După modelul Nichita Stănescu[21] – literatul chișunăuean Grigore Canțâru urmărește cum poemul eminescian „Memento mori”[22] a devenit palimpsest pentru toată creația ulterioară a poetului din Pitești − vom avansa în final ipoteza pantropică[23] potrivit căreia binecunoscuta rugăciune creștină „Tatăl Nostru” i-a servit pretext intertextual lui Grigore Vieru la conceperea cărților, în general, și a unei serii largi de texte neomogene, în particular.

Rugăciunea Domnească „Tatăl Nostru”	**Titluri de cărți semnate de Grigore Vieru**
Tatăl nostru Care eşti în ceruri,	Mama, Aproape
sfinţească-se Numele Tău,	Numele tău
vie Împărăţia Ta, facă-se voia Ta,	Rugăciune pentru mama
precum în cer aşa şi pe pământ.	Strigat-am către cer
Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi	Cicluri (o serie de texte domestice destinate copiilor)
şi ne iartă nouă greşelile noastre	Un verde ne vede[24]

[18] La care a avut acces prin intermediul scriitorului și traducătorului sovietic Samuil Marșak (din creația căruia, de altfel, a și tradus literatură pentru copii). Similitudinile în cuplul poetic Burns-Vieru (texte folcloric și cântece) ar putea constitui obiectul unui studiu separat

[19] Poetul recalcitrant pune la cale o utopie a Guvernului Globului Pământesc și a Suprastatului Stelar, gestionat de 317 de aleși ai Lumii

[20] A se compara ce scria despre sine tânărul Hlebnikov: „Pe piatra mea funerara să citească ... cel care a conectat timpul cu spațiul”

[21] Grigore Canțâru, Nichita Stănescu: eminescianismul i-mediat // Revistă de Lingvistică şi Ştiinţă Literară, 1996, nr. 3

[22] Inițial se configura ca o reverență la „mitul napoleonian”, cu titulu „Odă către Napoleon” în 11 strofe (Ms. 2262), care prin decantări succesive s-a rarefiat și esențializat în textul final de 5 strofe fără referințe nominale. Vezi și Petru Creția, Cinci gândurir despre Eminecu // Viața Românească nr. 7, 1989

[23] (aici) Tendința de a se deosebi de tați, în sensul psihologic și aristic

[24] Așa cum afirmă însuși interrvievatul, „titlul se vrea o replică dată ateismului din Basarabia”, http://www.grigorevieru.md/creatia/interviuri-dialoguri-mese-rotunde/324-interviu-cu-grigore-vieru-de-valentin-marica-1995

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

precum şi noi iertăm greşiţilor noştri	Cicluri (o serie de texte rusofobe, apărute în special în presa scrisă)
şi nu ne duce pe noi în ispită	Taina care mă apără
ci ne izbăveşte de cel rău.	Izbăvirea
Că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava,	Întregul cer
Acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!	Acum și în veac

Aceste observații ne permit să vorbim nu doar despre referințe clare *in presensia* la Trinitate, dar și la caracterul religios prin excelență al creației lui Grigore Vieru. Or, pornind de la „explicaţia genetică a poeziei ca act psihic (...) stocat și procrastinat în mod constant de-a lungul istoriei”[25], studiul de față a încercat să aducă lumină complementară asupra discursului vierean oscilând între litanie și autohagiografism, adesea eșuat în ideologie pură declarativistă.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

a) în limbile română și engleză

Blaga, Lucian, Trilogia culturii / Opere, Editura Minerva, București, 1985

Bloom, Harold, Anxietatea influentei. O teorie a poeziei, Editura Paralela 45, Pitești, 2008

Cantâru, Grigore, Nichita Stănescu: eminescianismul i-mediat // Revistă de Lingvistică şi Ştiinţă Literară, 1996, nr. 3

Crăciun, Gheorghe, Desenul și scrisul // Viața românească, nr. 3-4, martie-aprilie, 1996

Creția, Petru, Cinci gândurir despre Eminecu // Viața Românească nr. 7, 1989

Manolescu, Nicolae, Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, Editura Aula, Braşov, 2001

Petrescu, Ioana Em., Eminescu și mutațiile poezieie românești, Cluj-Napoca, 1989

Stănescu, Nichita, Fizologia poeziei, București, 1984

[25] Веселовский А.Н., Неизданная глава из «Исторической поэтики» // Русская литература, 1959, № 2, с. 180

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)

http://www.grigorevieru.md/creatia/interviuri-dialoguri-mese-rotunde/324-interviu-cu-grigore-vieru-de-valentin-marica-1995

http://www.moldovenii.md/md/section/178

a) în limba rusă

Веселовский А.Н., Историческая поэтика, Москва, 1989

Веселовский А.Н., Неизданная глава из «Исторической поэтики» // Русская литература, 1959, № 2

ACKNOWLEDGEMENT. The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development, as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652

BDD-A22203 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:15:10 UTC)